

Ілляшенко С. М.

Національний технічний університет «ХПІ», професор кафедри економіки бізнесу та міжнародних економічних відносин, д.е.н., професор, Україна;
Економіко-гуманітарний університет, професор, доктор хабілітований,
професор, м. Бельсько-Бяла, Польща

Ілляшенко Н. С.

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка, доцент кафедри бізнес-економіки та адміністрування, д.е.н., доцент, Україна;
Сумський національний аграрний університет,
старший науковий співробітник Науково-дослідної частини, Україна

Шипуліна Ю. С.

Національний технічний університет «ХПІ», професор кафедри маркетингу,
д.е.н., професор, Україна

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ЯК ОСНОВА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА В ЕКОНОМІЦІ ЗНАНЬ

Сучасний період розвитку економіки характеризується становленням економіки знань. В ній серед факторів економічного зростання на провідні позиції вийшли знання. Спроможність продукувати і використовувати (комерціалізувати) нові актуальні знання визначають конкурентоспроможність і темпи розвитку національних економік і окремих підприємств як їх елементів. Світова практика свідчить, що інтелект і знання персоналу підприємств як живі, так і втілені у продукти інтелектуальної власності, організаційні форми, системи взаємозв'язків з суб'єктами ринку тощо, є основою їх інтелектуального капіталу. Він є базовою передумовою їх переходу на шлях інноваційного розвитку, у т.ч. у руслі концепції інноваційного випередження, що в умовах технологічних трансформацій

ініційованих четвертою промисловою революцією надає шанс зайняти міцні позиції на національному і міжнародних ринках, забезпечити умови стійкого інноваційного зростання національної економіки у цілому. Це є особливо актуальним для економіки України, що базується на виробництвах 3-го і 4-го технологічних укладів, для якої інноваційне випередження є практично безальтернативною стратегією її розвитку. При цьому інтелект і знання вітчизняних розробників і виробників у ряді наукомістких галузей економіки, що базуються на найсучасніших технологіях, знаходяться на світовому рівні. Про це, зокрема, свідчить доведена висока ефективність бойового використання новітніх вітчизняних високоінтелектуальних систем зброї (Стугна, Корсар та ін.). Проте інтелектуальний капітал підприємства це не лише інтелект і знання його персоналу. Це більш широке поняття, яке слід розглядати як сукупність інтелектуальних ресурсів і здатностей до їх реалізації, які визначають спроможність підприємства створювати, сприймати та використовувати нові знання, втілювати їх у інноваційні технології та продукти, методи управління тощо, забезпечувати на цій основі стійке інноваційне зростання в перманентно мінливих умовах сучасної економіки [1, 34-47]. З цих позицій досліджено роль інноваційного капіталу у забезпеченні інноваційного розвитку підприємства в економіці знань. Знання при цьому розглядаються як основа інноваційної діяльності і одночасно її результат.

Дослідження ролі інтелектуального капіталу виконано у розрізі його окремих структурних капіталів-підсистем: людського (особистісного); організаційного (структурного); інтерфейсного (взаємовідносин). При цьому розглянуто як ресурсну так і здатнісну частини кожної з підсистем.

Людський капітал характеризує:

- людські ресурси, що необхідні для ведення інноваційної діяльності в галузі підприємства чи суміжних галузях (знання, досвід, креативність, моральні якості, культуру праці персоналу тощо);

- здатність ефективно реалізувати людські ресурси для створення і використання (комерціалізації) інновацій в конкретних умовах зовнішнього мікро- і макросередовища з урахуванням тенденції їх зміни.

Людський капітал у цілому визначає спроможність генерувати, аналізувати і відбирати найбільш перспективні ідеї інновацій, втілювати їх у інноваційні технології, вироби та послуги, управлінські рішення тощо, а також впроваджувати їх у власній діяльності чи комерціалізувати.

Організаційний капітал характеризує:

- організаційні ресурси підприємства, необхідні для ефективною інноваційною діяльністю на підприємстві, зокрема: організаційну структуру управління; інноваційну культуру; програмно-апаратне і інформаційне забезпечення; об'єкти інтелектуальної власності, що можуть бути комерціалізовані безпосередньо чи покладені в основу комерційно привабливих інноваційних розробок тощо;

- здатність ефективно реалізувати організаційні ресурси: гнучкість, адаптивність організаційної структури управління; інноваційно сприятливе середовище підприємства [2]; активне використання інформаційних комп'ютерних технологій четвертої промислової революції [3]; правова захищеність авторських прав; сприятливість до нетривіальних нетрадиційних рішень тощо.

Організаційний капітал у цілому визначає спроможність створити на підприємстві середовище сприятливе для інноваційної діяльності і організувати ефективну інноваційну діяльність в перманентно мінливих умовах трансформації технологічних укладів і розгортання четвертої промислової революції.

Капітал взаємовідносин (інтерфейсний капітал) характеризує:

- наявність сформованої і налагодженої системи тривалих взаємозв'язків з суб'єктами ринку (економічними контрагентами і контактними аудиторіями): інформаційних, ділових, емоційних тощо;

- здатність використати наявні взаємозв'язки для ведення інноваційної діяльності і комерціалізації її результатів, формування сприятливого іміджу, репутації, бренду підприємства-інноватора і його продукції для цільових груп сприйняття (споживачів, ділових партнерів, ЗМІ, органів влади, місцевого населення тощо); здатність налагоджувати, підтримувати і розвивати нові взаємовигідні взаємозв'язки і взаємовідносини.

У цілому капітал взаємовідносин визначає сприятливість зовнішнього мікросередовища, а також ефективність налагодженої у ньому системи взаємозв'язків з суб'єктами інноваційного процесу для реалізації стратегій інноваційного розвитку підприємства.

Таким чином, уточнено роль капіталів-підсистем інтелектуального капіталу підприємства в забезпеченні умов його інноваційного розвитку в економіці знань.

Слід зазначити, що перманентна мінливість умов зовнішнього мікро- і макросередовища сучасної економіки потребує постійної актуалізації інтелектуального капіталу підприємства з метою забезпечення його відповідності новим ринковим можливостям інноваційного розвитку. Сформовано комплекс інструментів маркетингу знань, маркетингу інновацій та інноваційного менеджменту для управління процесами актуалізації інтелектуального капіталу підприємства (в розрізі його потенціалів-підсистем та їх елементів) стосовно змін умов зовнішнього середовища. Це дозволить підвищити рівень обґрунтованості розроблення і реалізації стратегій інноваційного розвитку підприємства в умовах економіки знань, зменшить супутні інноваційні ризики.

Список використаних джерел:

1. Ілляшенко С.М., Голишева Є.О., Колодка А.В. Управління інтелектуальним капіталом підприємства : монографія. Суми: ТОВ «Триторія», 2017. 360 с.
2. Шипуліна, Ю.С. Управління розвитком інноваційної культури промислових підприємств: монографія. Суми: ТОВ «Триторія», 2017. 432.
3. Ілляшенко С.М., Ілляшенко Н.С., Шипуліна Ю.С., Райко Д.В. Перспективи і проблеми інноваційного розвитку в умовах четвертої промислової революції. Управління інноваційною діяльністю: теорія і практика: колективна монографія / за заг. ред. д.е.н., професора Витвицької О.Д. Київ: ТОВ «АГРАР МЕДІА ГРУП», 2021. С. 112-131.